

کتاب‌های تصویری و انواع آن

دونا ای. نورتون^(۱)
ترجمه: زهره قایینی

تعریف آن‌ها اختصاص دارد، انتخاب کردیم. از حسین ابراهیمی (الوند) و زهره قایینی، برای در اختیار گذاشتن این مقاله به پژوهشنامه، سپاسگزاریم و امیدواریم هر چه زودتر اصل این اثر برجسته را ببینیم.

(زیردبستان)، انواع کتاب‌های تصویری مخصوص کودکان خردسال، توضیح داده شده است. به دلیل طولانی بودن این متن، امکان چاپ کامل آن وجود نداشت. به همین دلیل، بخش‌هایی از آن را که به انواع کتاب‌های تصویری و

مترجم و پژوهشگر ادبیات کودک و نوجوان، با وی همکاری کرده‌اند. فصل پنجم این کتاب، «کتاب‌های تصویری» نام گرفته است. در این فصل که خانم زهره قایینی آن را ترجمه کرده، با تمرکز به کتاب‌های خردسال

«آزروزن چشم‌کودک»، کتابی پایه‌ای در شناخت ادبیات کودک و نوجوان است که «خانه ترجمه برای کودکان و نوجوانان»، آن را آماده چاپ کرده است. در ترجمه این اثر برجسته که زیر نظر حسین ابراهیمی (الوند) انجام شده، هفت

کتاب تصویری چیست؟

اکثر کتاب‌های کودکان مصور است. اما همه کتاب‌های مصور، تصویری نیست. به گفته پری نودلمان^(۲) کتاب‌های تصویری «از طریق یک رشته تصاویر زیاد با متنی نسبتاً کم یا بدون متن، اطلاعاتی را منتقل کرده یا داستانی را بازگو می‌کنند».

زنا ساترلند^(۳) و بتسی هیرن^(۴) تأکید می‌کنند که در کتاب‌های تصویری، تصاویر به اندازه متن یا حتی بیشتر از آن اهمیت دارند. برخی کتاب‌های تصویری، بدون داشتن هیچ کلامی جالب و اثربخش‌اند؛ چون کودکان به داستان‌هایی که به شکل دیداری ارائه می‌شوند، به همان میزان که به صورت شفاهی بازگو می‌شوند، واکنش نشان می‌دهند. در هر حال، بسیاری از کتاب‌های تصویری، بین متن و تصویر، تعادلی به وجود می‌آورند که هر یک بدون دیگری ناقص است.

بنابراین، اصطلاح «کتاب‌های تصویری» طیف وسیعی از کتاب‌های کودکان را در بر می‌گیرد، از کتاب‌های نته‌غازه و کتاب‌های اسباب‌بازی برای

مخبر در چاده، نمونه یک کتاب تصویری آسان خوان، متن تصویر، آرنولد لوبل

خردسالان، تا کتاب‌های داستانی تصویری با طرح داستانی که مناسب کودکان بزرگ‌تر و با تجربه‌تر است. بسیاری از کتاب‌های تصویری مورد بحث در

1. Donna E. Norton.
2. Perry Nodelman.
3. Zena Sutherland.
4. Betsy Hearne.

کتاب‌های تصویری «از طریق یک رشته تصاویر زیاد با متنی نسبتاً کم یا بدون متن، اطلاعاتی را منتقل کرده یا داستانی را بازگو می‌کنند».

یوشیدن»، «خانواده»، «دوستان»، «بازی» و «کار»، هر صفحه دارای تصویری آشنا از یکی از کنش‌های یک نوزاد است. هنگامی که لباس تنش می‌کنند، با اعضای خانواده دیده می‌شود، یا مهارت جدیدی را یاد گرفته است. کتاب دیگر آکسن بری، «من می‌شنوم»، صداهای موجود در محیط را معرفی می‌کند.

کتاب‌های مقوایی به کودکان کمک می‌کنند تا تجربه‌های بیشتری به دست آورند و محیط دور و بر خود را بهتر درک کنند. نانسی تافوری^(۲)، در کتاب «ژاکت خیس» و «یک جفت کفش کتانی جدید»، از اشیای آشنایی استفاده می‌کند تا خواننده را با کتاب درگیر کند. کتاب «رنگ‌های مایزی» و «مایزی بشمار»، اثر لوسی کازینز، کودکان را وادار می‌دارد که اعداد را بشمارند و اشیای آشنا را شناسایی کنند.

دو کتاب مقوایی سام، «توپ سام» و «حمام سام»، نوشته باریرو لیندگرن^(۳) و تصویرهای او اریکسون^(۴)، رشد زبانی کودکان از راه شناسایی اشیاء و صحبت در باره کنش‌های تصویری کتاب را تسریع می‌کند. در کتاب «حمام کردن ماکس»، «وقت خواب ماکس»، «تولد ماکس» و «صبحانه ماکس»، اثر رزماری ولز، خرگوشی به شکل انسان، موضوع مشابهی را برای آن که کودکان پیرامون آن حرف بزنند، فراهم می‌کند.

پنج کتاب مقوایی با نویسندگی و تصویرگری سینتیا ریلانت^(۵)، در باره تجربه زندگی روزمره است. کلاژهای رنگی در کتاب‌های «هر روز با کودکان»، «هر روز در باغ»، «هر روز در خانه»، «هر

این فصل، برای ارائه مضمون، تکیه عمده‌ای بر تصاویر دارند. در برخی از کتاب‌های تصویری، هر صحنه یا شعر تصویر شده است. کتاب‌های دیگر، با خط داستانی پیچیده‌تر کلامی، در گسترش طرح داستانی، چندان مستقل از تصاویر نیستند.

بسیاری از کتاب‌های تصویری، ویژگی‌هایی دارند که سایر کتاب‌های کودکان فاقد آن هستند: نویسنده و تصویرگر ممکن است یک شخص باشد. هنرمندان معروف، اغلب خود خالق کتاب‌های تصویری‌اند.

انواع کتاب‌های تصویری:

کتاب‌های اسباب‌بازی

بسیاری از کتاب‌های اسباب‌بازی، شامل کتاب‌های مقوایی، کتاب‌های پاپ‌آب، کتاب‌های زبانه‌ای متحرک، کتاب‌های پارچه‌ای و کتاب‌های پلاستیکی، کودکان را به سوی کتاب و درگیر شدن با داستان آن جلب می‌کنند و از این راه، دایره واژگانی آن‌ها، توانایی در شمارش اعداد و تشخیص رنگ‌ها تقویت می‌شود و باب گفت و گویی با بزرگسالان را می‌گشاید. این گروه از کتاب‌ها، ضمائم باارزشی برای ادبیات کودکان به شمار می‌آیند؛ زیرا رشد زبانی، شناخت و رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستان را سرعت می‌دهند. همچنین، کودکان از کتاب تجربه و خاطره شیرینی کسب می‌کنند که تا سنین بالاتر و بزرگسالی، در ذهن‌شان باقی می‌ماند. موضوع کتاب‌های مقوایی می‌تواند از آشنایی با لباس‌های یک نوزاد تا آشنایی با مدرسه و یا مطب یک دکتر باشد.

برخی از کتاب‌های مقوایی هلن آکسن بری^(۱)، برای کودکان کم‌سن و سال مناسب است. در یک سری ۵ تایی از کتاب‌های زیبای او شامل «لباس

1. Helen Oxenbury.
2. Nancy Tafuri.
3. Barbro Lindgren.
4. Eva Eriksson.
5. Cynthia Rylant.

نوشته و تصویر کرده است. برای نمونه، داستان «اسپات کجاست؟»، حول محور کاسه شام یک سگ می‌چرخد و خواننده باید حدس بزند که سگ در تصویرها کجا می‌تواند باشد. بچه‌ها به مادر اسپات می‌پیوندند تا در را باز کنند یا پوشش‌ها را کنار بزنند و اسپات را پیدا کنند. هر بار که پوششی را کنار می‌زنند، جانور دیگری را می‌بینند. حروف کتاب هیل، بزرگ و واضح، روی زمینه‌ای سفید قرار می‌گیرد و تصویرها رنگی و طنزآمیز است. بچه‌های کوچک، بارها به کتاب بازی‌گردند تا ببینند پشت هر زبانه، چه پنهان شده است.

در کتاب «نگاه کن! نگاه کن! نگاه کن!» تانا هوبان^(۹) با استفاده از شکاف‌های مربعی شکل که روی صفحه‌ای سیاه ایجاد کرده است، بخش‌هایی از عکس‌های رنگین را که در صفحه بعد قرار دارند، نمایان می‌سازد. یک کودک می‌تواند حدس بزند که چه چیزی در صفحه بعد وجود دارد و سپس ورق بزند و ببیند که درست حدس زده است یا نه. هریت زیفرت^(۱۰) در کتاب «شوالیه شب و کالسکه بچه»، با استفاده از تکنیک زبانه‌های متحرک، به کودکان کمک می‌کند که همان‌ها را کشف کنند. لیونل^(۱۱) در کتاب «دالی موشه: عدد شمار»، با استفاده از زبانه‌های متحرک، کودکان را به شمارش تشویق می‌کند.

ممکن است برای کودکان بزرگ‌تر نیز کتاب‌های

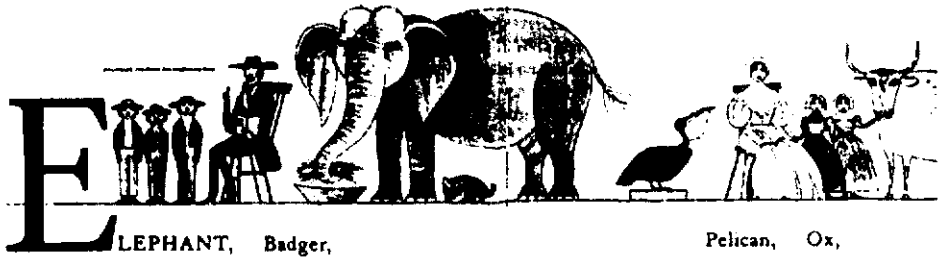
روز با جانوران خانگی و «هر روز در شهر»، کودکان را تشویق می‌کنند که در باره آن چه در تصویر می‌بینند، حرف بزنند.

چهار کتاب مفزایی سوفی فاتوس^(۱)، مفاهیمی چون «نقطه»، «خط»، «دایره» و «مربع» را روشن می‌کنند. کودکان در کتاب‌های «رنگ‌های خرگوش رزی»، «عددهای خرگوش رزی»، «متضادهای خرگوش رزی» و «شکل‌های خرگوش رزی»، اثر پاتریک یی^(۲) با مفهوم‌های دیگری آشنا می‌شوند. کتاب‌های پاپ آپ، کتاب‌های زبانه‌ای متحرک و دیگر کتاب‌های مکانیکی، کودکان را به کنش متقابل با متن برمی‌انگیزند. این کتاب‌ها کودکان را با شخصیت‌های محبوب کتاب‌های داستانی آشنا می‌سازند، داستان ساده‌ای را برای‌شان بیان می‌کنند و یا فضای سه‌بعدی گنبرایی برای کودکان فراهم می‌آورند. کتاب پاپ آپ «پیتر ریت»، بر اساس داستان کلاسیک بئاتریکس پاتر^(۳) است. کتاب «اتاق شب بخیر ماه: کتاب پاپ آپ»، اثر مارگارت وایز بروان^(۴) و کتاب «پنگوئن‌های مستر پاپر»، اثر ریچارد و فلورانس آت واتر^(۵) فضاهایی از یک داستان عامه‌پسند را بازسازی می‌کنند.

ژان پینکوسکی^(۶)، در کتاب «خانه سحرشده»، با استفاده از تکنیک پاپ آپ و زبانه‌های متحرک، جزییات فضای خانه‌ای را که روح‌ها در آن سکنی دارند، به تصویر درآورده است. در کتاب «مایزی به زمین بازی می‌رود» و «مایزی به مدرسه می‌رود»، لوسی کازینز از زبانه‌های متحرک، برای بیان داستان ساده‌ای از ماجراهای یک موش، استفاده می‌کند. در کتاب «آبله مرغان» که دختر خیلی کوچولویی می‌خواهد از دست خارش‌های آبله مرغان رهایی یابد، شن رودی^(۷)، با استفاده از تکنیک زبانه‌های متحرک، این حس را بازآفرینی کرده است.

اریک هیل^(۸)، یک سری کتاب عالی با تکنیک زبانه‌های متحرک، برای کودکان پیش‌دبستان

1. Sophie Fatus.
2. Patrick Yee.
3. Beatrix Potter
4. Margaret Wise Brown
5. Florence Atwater
6. Jan Pienkowski
7. Shen Roddie
8. Eric Hill
9. Tana Hoban.
10. Harriet Ziefert.
11. Lionel.

نمودهای از یک کتاب الفبای آموز برگرفته از کتاب سرزمین حلیج، تصویرگر: آلیس و مارتین پروسن

حرف R در کتاب‌های الفبای آموز انگلیسی برای بچه‌های کوچک مناسب نیست. اگر هدف اصلی شناسایی حرف و صداست، حروف و تصویرهای مربوط به آن باید به آسانی قابل شناسایی باشند. در کتاب الفبای آموزی که بچه‌های کوچک به طور مستقل از آن استفاده می‌کنند، نباید در هر صفحه، تصویر چندین چیز در کنار هم قرار گیرد؛ زیرا کودکان نمی‌توانند رابطه آن حرف و صدا را شناسایی کنند.

وقتی بزرگسالان، الفبای آموزها را با کودکان بزرگتر می‌خوانند، می‌توانند از کتاب‌هایی که در تصویر آن‌ها به ریزه‌کاری‌های بیشتری پرداخته و در هر صفحه چند چیز عرضه شده است، استفاده کنند. چنین کتاب‌هایی به کودکان کمک می‌کند که مهارت‌های دیداری و گفتاری خود را تقویت کنند. به هنگام ارزیابی یک کتاب الفبای آموز، سن کودک و هدف‌های آموزشی باید مورد توجه بررسی باشند. الفبای آموزها بیشتر برای بچه‌های کوچک تهیه شده‌اند. با این حال، برخی از الفبای آموزها تصویرهایی دارند که به دلیل جزئیات زیاد و بینش تاریخی آن‌ها، برای کودکان بزرگتر هم بسیار گیرایی دارد. جولی کامینز^(۲)، تأکید دارد که الفبای آموزها به کودکان اطلاعات می‌دهند و تخیل‌شان را برمی‌انگیزد. لسلی کافاکوم^(۳)، به

اسباب‌بازی تهیه شود. برای نمونه، در کتاب «المپیک‌های پاپ آپ: حقایق شگفت‌انگیز و رکورد شکنان»، رابرت کروسر^(۱) با ایجاد زیانه‌های متحرک، به خوانندگان اجازه می‌دهد که با حرکت دادن قهرمانان در فضای ورزش‌های مورد علاقه خود، اطلاعاتی را در مورد رکوردها و افرادی که در زمینه ورزش فعال هستند، کسب کنند. برخی از حرکت‌ها که با تکنیک‌هایی روی کاغذ ایجاد می‌شوند، به خوانندگان اجازه می‌دهند که کنش‌های قهرمانان ورزش را به تجسم درآورند.

بسیاری از کتاب‌های اسباب‌بازی که در این‌جا مورد بحث قرار گرفت، بیشتر برای بچه‌های کوچک منتشر شده‌اند. «بوک لیست»، مجله جامعه کتابداران آمریکا، به طور مرتب در بخشی از معرفی کتاب‌های کودکان، به کتاب‌های اسباب‌بازی نیز اشاره می‌کند.

الفبای آموزها

سال‌هاست که الفبای آموزها، برای کودکان کم‌سن و سال و با هدف شناسایی اشیای آشنا، حروف و صداها مورد استفاده قرار می‌گیرند. در الفبای آموزها، از تصویر اجسامی استفاده می‌شود که شناسایی آن‌ها برای کودکان کم‌سن و سال آسان است و بیش از یک اسم عام ندارد. برای مثال، از آن‌جا که بچه‌های کوچک، اغلب خرگوش را در زبان انگلیسی، به جای ریبیت (Rabbit)، بانی (Bunny) صدا می‌کنند، کلمه ریبیت، برای معرفی

1. RObert Crowther.
2. Julie Cummins.
3. Leslie Cafakum.

در الفبای آموزها، از تصویر اجسامی استفاده می‌شود که شناسایی آن‌ها برای کودکان کم‌سن و سال آسان است و بیش از یک اسم عام ندارد.

تفاوت بارز الفبای آموزهای بچه‌های کوچک و طیف وسیعی از الفبای آموزهای مخصوص کودکان بزرگ‌تر، اشاره می‌کند و می‌نویسد:

حروف الفبا یا حروف‌تات به نمایش درآمده‌اند. برگرفته از کتاب الفبای جانوران، تصویرگری: پرت پیچون

تشخیص باشند. عددآموزهای خوب برای کودکان کم‌سن و سال، معمولاً یک عدد بزرگ را همراه با کلمه آن عدد و به همان تعداد، اشیایی را در یک صفحه یا دو صفحه رو به روی هم نشان می‌دهند. عدد موردنظر باید کاملاً روشن باشد. برای مثال، ستاره‌ای که دارای پنج‌پر است، تصویر مناسبی برای نشان دادن عدد ۵ نیست؛ زیرا بچه‌ها متوجه نمی‌شوند که منظور عدد یک نیست، بلکه عدد ۵ است.

کتاب‌هایی که کودکان را به شمارش اجسام مشخصی برمی‌انگیزند، کتاب‌های بسیار مفیدی برای این منظور هستند. برای مثال، یک عددآموز که عدد ۲ و دو تا ساختمان را نشان می‌دهد، کودک را تشویق می‌کند که این دو ساختمان را بشمارد. یکی از عددآموزهای ساده برای بچه‌های کوچک، کتاب بدون کلام «اولین عددشمار من» اثر اریک کارل است. این کتاب به گونه‌ای طراحی شده است که کودکان می‌توانند عددهای درون مربع‌ها را با تصویرهای مربوط به آن ارتباط دهند.

کتاب‌های عددآموز برای بچه‌های کوچک، رشد زبانی آن‌ها را تقویت می‌کند و آن‌ها را در ایجاد رابطه با متن، توانا می‌سازد. در کتاب «بچرخ تا آن‌جا»، موردیکال گراشتاین^(۱) با استفاده از ترانه‌های کودکان، زبانه‌های متحرک و تصویرهای طنزآمیز، کودکان را تشویق می‌کند تا آدم‌هایی را که در یک تختخواب هستند، بشمارند. در کتاب «ده، نه، هشت» مولی بنگ^(۲)، یک پدر آفریقایی - آمریکایی و بچه‌اش مشغول تماشای چیزهایی هستند و سپس یک لایسی عددشمار آهنگین را زمزمه می‌کنند که در آن، شمارش اعداد از

«زمانی واژه مترادف حرف A را Apple (سیب) انتخاب می‌کردند. امروز ممکن است مترادف‌هایی چون Agrette, Alfa Romeo, Agouti, Alchemist را انتخاب کنند. اهمیت الفبای آموزها برای بچه‌های کوچک، نباید ناچیز شمرده شود، اما باید توجه داشت که الفبای آموزها برای کودکان بزرگ‌تر، به آن‌ها این امکان را می‌دهد که با حیطه‌های آموزشی، ارتباط جالبی پیدا کنند.»

عددآموزها

عددآموزها، مانند الفبای آموزها، بیشتر برای هدف‌های آموزشی ویژه استفاده می‌شوند. هدف عددآموزها این است که کودکان بتوانند دو چیز همسان را به یکدیگر مربوط سازند و اعداد را به ترتیب، از یک تا ده بشمارند. برای این منظور، در عددآموزها باید عددها و اجسام مربوط به آن قابل

1. Mordical Gerstein.

2. Moly Bang.

چشمک‌زن، پنج آژیر و شش مهندس نیاز است. بچه‌های کوچک از فضای تصویرهای این کتاب و رنگ‌های درخشان آن لذت می‌برند.

در کتاب «شمارش موش‌ها»، الین استول والش^(۹)، «ده پیرانای (ماهی گوستخوار) موزی: عددآموز به طور معکوس (داستانی از یک شرارت - و بدتر)» ویلیام وایز^(۱۰) و «بشمار» دنیس فلمینگ^(۱۱)، مفهوم شمارش اعداد برای کودکان روشن می‌شود. کتاب «شمارش موش»، ماجرای ده موش نگون بخت است که اسیر یک مار گرسنه می‌شوند و سپس به مار کلک می‌زنند. شمارش اعداد از آن‌جا شروع می‌شود که مار هر یک از آن‌ها را در یک لیوان شیشه‌ای می‌اندازد. حرص مار برای آن که فقط یک موش بیشتر داشته باشد، سبب می‌شود که موش‌ها از لیوان فرار کنند تا تصویرگر بتواند از آخر، یعنی از ده تا یک را باز شمارد. در این متن، عددها به حروف نوشته شده‌اند. «ده پیرانای موزی: داستان عددشمار (داستانی از شرارت - و بدتر)» شمارش اعداد را از آخر، یعنی از ده شروع می‌کند؛ وقتی «ده پیرانای موزی در حال شنا کردن در رودخانه، «ده ماهی گرسنه را که به دنبال غذا هستند» پیدا می‌کنند. بقیه داستان در باره ناپدید شدن ماهی‌هاست. یکی پس از دیگری پیراناهای نیز ناپدید می‌شوند و آخرین آن‌ها در بین آرواره‌های یک سوسمار دیده می‌شود. «بشمار» خوانندگان را تشویق می‌کند که حیوانات را از یک

آخر، یعنی از عدد ده شروع می‌شود و وقتی به یک می‌رسند، کودک خواب‌آلود، آماده رفتن به رختخواب است. هم‌چنین، الین کریستلو^(۱)، با استفاده از متن یک ترانه کودکانه، در کتاب «پنج میمون کوچک می‌پرند روی تختخواب»، عددآموز از ۵ تا صفر را به بچه‌ها ارائه می‌کند. در کتاب «چه کسی می‌شمارد؟» نانسی تافوری، بچه‌ها تشویق می‌شوند که مفهوم عددها را از یک تا ده درک کنند. کارون لی کوهن^(۲)، در کتاب «چند تا ماهی؟»، کودکان را تشویق می‌کند که ماهی‌های زیر آب را بشمارند.

کتاب «نمایش بالانس: یک آواز شمارش اعداد» مری پیک^(۳)، برای بچه‌ها بسیار گیراست. تصاویرها و متن، فیل‌ها را از یک تا ده برمی‌شمارند. در جایی که می‌گوید: «آن‌ها فکر می‌کنند که نمایش بسیار سرگرم‌کننده‌ای است / پس فیل دیگری را صدا می‌کنند»، هر بار فیل دیگری روی طناب ظاهر می‌شود و بالانس می‌زند. با شمارش عدد ۱۰، طناب پاره می‌شود و فیل‌ها روی تور نجات که در زیر طناب پهن است، می‌افتند. کتاب کریستوفر گونسان^(۴)، یعنی «آن‌جا در مزرعه: شعر عددآموز تصویری»، عددآموز دیگری برای بچه‌های کوچک است که با استفاده از تصویرهای جانوران مزرعه و متنی موزون، اعداد را از یک تا ده برمی‌شمارد. کتاب «برو بیکز: یک داستان عددشمار هیپ - هاپ» ویک پارکر^(۵)، زبانی بسیار قوی دارد. در متن از ضرباهنگ هیپ هاپ، تجانس آوایی و نام آوا استفاده شده است. اولیور دونری^(۶)، در کتاب «عمیق، پایین، زیر» کودکان را به شمارش اعداد از یک تا ده تشویق می‌کند و آن‌ها را با جانورانی که در زیرزمین زندگی می‌کنند، آشنا می‌سازد.

در کتاب «یک حفره در جاده»، نوشته دبلیو نیکولا - لیزا^(۷) و تصویرهای دان یاکارینو^(۸)، برای نشان دادن مفهوم اعداد، حفره‌ای در جاده باز می‌شود که برای پر کردن آن به چهار چراغ

1. Eileen Christelow.
2. Caron Lee Cohen.
3. Merie Peck.
4. Christopher Gunson.
5. Vic Parker.
6. Olivier Dunrea.
7. W. Nikola _ Lisa.
8. Dan Yaccarino.
9. Ellen Stoll Walsh.
10. William Wise.
11. Denis Fleming.

6 sita (see-ih)

The clothing East Africans wear includes the kanga, bunsi, lapa, kanzu, and dashiki.

«موجا یعنی یک»، نمونه یک کتاب عددآموز، تصویرگر: تام فیلپکز

دیگری از همان عدد را در آن صفحه بیابند. شما باید با توجه به توانایی‌های کودک، کتاب مناسبی برای او انتخاب کنید.

میتسو آنو، در کتاب «خانه اعداد»، اعداد یک تا ده و مفهوم جمع و تفریق را نشان می‌دهد. آنو در دو صفحه رو به روی هم، در یکی فضای داخل و در دیگری فضای خارج یک خانه را نشان می‌دهد. در خانه قدیمی، ده نفر در حال اسباب‌کشی هستند. نه نفر هنوز در خانه قدیمی هستند و یکی به خانه جدید نقل‌مکان کرده است. این روند ادامه می‌یابد تا کار مبلمان خانه جدید به پایان می‌رسد. کتاب «بازی ریاضی» (۲) آنو، شامل معماهای تصویری و مفاهیم ریاضی است. کتاب «بازی ریاضی» (۳)، موقعیتی برای خواننده فراهم می‌سازد تا با متن وارد کنش متقابل شوند و با مثلث‌ها، مستطیل‌ها و مارپیچ‌ها (مانز) آزمایش‌های خود را انجام دهند.

کتاب «بشمار و ببین» و «۲۶ حرف و ۹۹ سنت» تانا هوبن (۲)، از عددآموزهای ساده‌ای هستند که مفهوم اعداد را با روشی ساده بیان می‌کنند. در کتاب «بشمار و ببین»، هر عدد، با شکل حروفی آن و یک یا چند دایره که عدد را نشان می‌دهند، به رنگ

تاده بشمارند. تصویر در دو صفحه رو به روی هم مفهوم اعداد ۲۰، ۳۰، ۴۰ و ۵۰ را نشان می‌دهد. تصویرهای بزرگ و رنگی کتاب، برای بچه‌های کوچک گیرایی دارد. مفهوم کم‌شدن از ده به یک، در کتاب «ده کرم شب‌تاب» فیلمون اشتورگس (۱) توضیح داده می‌شود. دو کودک در شب، برای گرفتن کرم شب‌تاب، بیرون می‌روند. ده کرم شب‌تاب می‌گیرند و در یک بطری می‌گذارند. متن و تصویر نشان می‌دهد که چگونه کرم‌های شب‌تاب درون بطری، یکی‌یکی کم می‌شوند. شمارش معکوس اعداد ادامه می‌یابد تا وقتی که همه کرم‌های شب‌تاب، در تاریکی شب ناپدید می‌شوند.

برخی از کتاب‌ها هم مهارت‌های دیداری و هم توانایی شمارش را در کودکان تقویت می‌کنند. کتاب «خوک‌ها از ۱ تا ۱۰» آرتور گایستر، کودکان را تشویق می‌کند که اعداد را ببینند و خوک‌ها را که در تصویر پنهان شده‌اند، بشمارند. این کتاب عددآموز، دارای یک خط داستانی است که در آن ده خوک در جست و جوی زمینی گم شده‌اند. در پشت کتاب، کلیدی برای یافتن محل اعداد وجود دارد.

کتاب‌های عددشمار برای کودکان بزرگ‌تر، مفهوم اعداد، مفهوم جمع و تفریق کردن را نشان می‌دهد و کودکان را تشویق می‌کند که گروه‌های

1. Philemon Sturges.
2. Tana Hoban.

عددآموزه‌های خوب برای کودکان کم‌سن و سال، معمولاً یک عدد بزرگ را همراه با کلمه آن عدد و به همان تعداد، اشیایی را در یک صفحه یا دو صفحه رو به روی هم نشان می‌دهند.

بچه‌های کوچک باشد، برای آشنا شدن کودکان بزرگ‌تر با فرهنگ آفریقایی مناسب است.

در کتاب «جشن (فیستا)»، اثر کینگر فاگ لسانگ گای^(۴)، مفهوم شمارش اعداد در زبان انگلیسی و اسپانیولی، به خوبی نشان داده شده است. همان‌طور که بچه‌ها در یک روستا مشغول گردآوری اجناسی برای جشن هستند، متن مفهوم اعداد و لغات مترادف با هر عدد را نشان می‌دهد. همه آن چه بچه‌ها گردآوری کرده‌اند، در یک «پیناتا» قرار می‌گیرد تا هنگام جشن، آن را بشکنند.

جیم هاسکین^(۵)، در کتاب «راه خود را تا ایتالیا بشمار» که یکی از سری کتاب‌های عددشمار «راه خود را بشمار» است، مفهوم اعداد یک تا ده را به زبان ایتالیایی بیان می‌کند. افزون بر این، در این کتاب اطلاعاتی در باره فرهنگ و جغرافیای ایتالیا، در اختیار خوانندگان گذاشته می‌شود. تصویرهای بت‌رایت^(۶)، اعداد و متنی را به تصویر درآورده است که چیزهایی نظیر مانتاتنا (یک)، محصول معروف ایتالیایی‌هایی (نه) و اسب‌هایی که برای مسابقه در کورسا دل پالو^(۷) انتخاب می‌شوند (ده) را نشان می‌دهند. کتاب‌های دیگر این سری، در سفر به آفریقا، جهان عرب، کانادا، چین، آلمان، کره، مکزیک، فرصت‌هایی برای شمارش اعداد فراهم می‌سازد.

کتاب‌های مفهومی

بسیاری از کتاب‌هایی که برای رشد شناختی.

سفید روی پیش‌زمینه‌ای سیاه، ظاهر می‌شود. در صفحه مقابل، تصویری از اجسامی که در محیط دور و بر کودکان یافت می‌شود، به چشم می‌خورد: «یک شیر آتش‌نشانی، دو کودک... ۲۰ تخمه هندوانه... ۴۰ بادام‌زمینی که در گروه‌های ده‌تایی نشان داده شده‌اند... و ۱۰۰ نخودسبز که هر ده تا در یک غلاف قرار دارند. کتاب هم شمارش اعداد و هم دسته‌بندی ارقام مشابه را آموزش می‌دهد. شمارش اعداد و دسته‌بندی اجسام، به رشد شناختی کودک کمک می‌کند. این کتاب می‌تواند هم به عنوان عددآموز و هم الفباآموز استفاده شود. از یک سو تصویر و متن بر آموزش اعداد تکیه می‌کنند و از سوی دیگر، به آموزش الفبا توجه دارند.

رمی چارلیپ^(۱)، مری بت میلر^(۲) و جرج آنکوتا^(۳)، در کتاب «روز تولد با زبان اشاره: کتاب داستانی آموزش اعداد به زبان اشاره»، داستانی غیرمعمولی ارائه می‌کنند. این داستان در باره یک مهمانی غافلگیرکننده برای یک زن ناشنواست. عکس‌ها نشان می‌دهند که وقتی آن زن حدس می‌زند که چه هدایایی برایش آورده‌اند و یا دیگران سن او را می‌پرسند، شخصیت‌ها از زبان اشاره استفاده می‌کنند.

کتاب «موجا یعنی یک: عددآموز سوایلی»، اثر موریل فیلینگز، همتای الفباآموز سوایلی است. در هر دو صفحه رو به روی هم، یکی از عددهای یک تا ده، نام آن عدد به زبان سوایلی و تصویری با جزئیات بسیار (به وسیله تام فیلینگز) در باره جانور یا روستایی از آفریقا و جمله‌ای که محتوای تصویر را شرح می‌دهد، به چشم می‌خورد. این کتاب بیش از آن که یک کتاب عددآموز برای

1. Remi Charlip.
2. Mary Beth Miller.
3. George Ancona.
4. Ginger Foglesong Guy.
5. Jim Haskin.
6. Beth Wright.
7. Corsa del Palio.

کودکان پیشنهاد می‌شود، کتاب‌های مفهومی هستند. این کتاب‌ها با تکیه بر تصویر، کودکان را در درک مفاهیم کمک می‌کنند؛ درک مفاهیم نسبتاً ساده‌ای همچون رنگ قرمز یا شکل دایره و مفاهیم مجردتری که درک آن‌ها برای کودکان دشوارتر است، مانند حروف اضافه (مثل از میان) و متضادها (همچون سریع و آرام)، مانند عدداً آموزش‌ها، کتاب‌های مفهومی نیز دارای درجات مختلفی از دشواری و آسانی است. بنابراین، آموزگاران باید هنگام انتخاب کتاب برای کودکان، به سطح درک کودک توجه کنند.

بسیاری از کتاب‌ها به منظور کمک به کودکان، در درک مفاهیم پایه، همچون رنگ و شکل، طراحی شده‌اند. «اولین کتاب رنگ من» اریک کارل، کتاب ساده تصویری بدون کلام است که از کودکان می‌خواهد هر رنگ را با جسمی که در تصویر آمده است، جور سازند. تانا هوبن، در کتاب «رنگ‌ها و چیزها»، با استفاده از رنگ و عکس، از کودکان دعوت می‌کند که رنگ‌های مناسب هر چیز را پیدا کنند. هوبن در کتاب «دایره‌ها، مثلث‌ها و مربع‌ها»، از عکس‌های بزرگ سیاه و سفید استفاده می‌کند تا شکل‌های رایج در اشیای موجود در زندگی روزمره را نشان دهد. او در کتاب «شکل‌ها، شکل‌ها، شکل‌ها»، با استفاده از عکس، شکل‌هایی همچون دایره، مثلث و بیضی را به تصویر درآورده است. هوبن در کتاب «مارپیچ، منحنی و شکل بادبزی و خط‌ها»، برای نشان دادن شکل‌ها از عکس استفاده کرده است. این کتاب‌ها خواننده‌ها را تشویق می‌کنند که در محیط اطراف خود، دنبال شکل‌های مشابه باشند. در کتاب «روی، میان و دیگر مفهوم‌های فضایی»، تانا هوبن با استفاده از عکس، به کودکان نشان می‌دهد که از بالای شیر آتش‌نشانی بپرنند، از زیر دست‌های گشوده رد شوند و در لوله‌های بزرگ سینه‌خیز بروند.

می‌توان سه کتابی را که مفاهیم فضایی، همچون رو، پشت و زیر را توضیح می‌دهند، با

یکدیگر مقایسه کرد. برای مثال، تانا هوبن، در کتاب مفهومی «همه چیز در باره کجا»، این مفاهیم را با عکس نشان می‌دهد و کودکان را تشویق می‌کند آن‌ها را در تصویر بیابند. پت هاجپینز^(۱)، در کتاب «چه بازی بکنیم؟»، این مفاهیم را در قالب بازی نشان می‌دهد. خواننده کتاب، جانوران گوناگون را در مزرعه دنبال می‌کند، در میان علف‌ها، بالای دیوار و درون سوراخ، سلی نول^(۲)، در کتاب «نگاه کن کجا می‌روی»، موش خاکستری را در میان علف‌ها، بالای درخت، میان شاخه‌ها، پایین تاک، بین صخره‌ها، در بین علف‌های باتلاق و در درون سوراخی که خانه اوست، دنبال می‌کند. این سفر به آن آسانی که در ظاهر نشان داده می‌شود، نیست. در این سفر باید از وسط، در طول، پایین و بالای مکان‌هایی که برای موش خطرناک است، عبور کرد. پدیدآورندگان کتاب‌های مفهومی، تلاش کرده‌اند که از پس کار دشوار توضیح متضادها برآیند. هوبن در کتاب‌های مفهومی دیگری همچون «بکش - فشار بده، خالی - پر: کتاب متضادها»، از عکس استفاده کرده است. هوبن با کمک عکس، معنای چنین متضادهایی چون خیس (گودالی از آب در خیابان) و خشک (خیابانی بدون گودال‌های آب) را نشان می‌دهد. کتاب «سریع - آهسته، بلند - کوتاه: کتاب متضادها»، ریزه‌کاری‌ها و پیچیدگی‌های بیشتری دارد. برای مثال، در این کتاب بسیاری از چیزهای خالی و پر، همچون بالون، لوله خمیر دندان، گلدان گل، اتوبوس و یخچال دیده می‌شوند. در کتاب «بزرگ و کوچک»، استیو جنکینز^(۳) با استفاده از جفت‌هایی از جانوران، رابطه دو چیز را از جنبه اندازه نشان می‌دهد.

بروس مک‌میلان^(۴)، در کتاب «عالی، عالی، کلمات عالی»، با استفاده از عکس، کلمات مقایسه‌ای همچون

1. Pat Hutchins.
2. Sally Noll.
3. Steve Jenkins.
4. Bruce McMillan.

بسیاری از کتاب‌های بدون کلام، برای تقویت زبان گفتاری بسیار مناسب هستند، اما در هر صورت، در برخی از آن‌ها، خط داستانی به قدری گنگ و نامفهوم است که کودکان از بیان داستان سرخورده می‌شوند.

کتاب‌های تصویری بدون کلام است که تصویرها در آن، به تنهایی داستان را بیان می‌کنند. کودکان از ساختن داستان برای این کتاب‌های بدون متن لذت می‌برند؛ روشی عالی که مهارت گفتاری و نوشتاری آن‌ها را تقویت می‌کند. دوروتی استریکلند^(۸)، تأکید دارد: «برنامه کتابخوانی که با هدف پیشرفت مبادله کلامی اندیشه‌ها برنامه‌ریزی شده باشد، تأثیرات مثبت پایداری روی توان ارتباطی کودک و ساختار ادراکی او دارد. از آنجا که کودکان، هنگام تماشای کتاب‌های تصویری بدون کلام، برای پی بردن به معنای کنش‌ها باید دقت کنند، در نتیجه، تفکر خلاق و سواد بصری آن‌ها تقویت می‌شود».

کتاب‌های تصویری بدون کلام، به ویژه از این نظر ارزشمند هستند که به کودکان با پیشینه‌های گوناگون و سطح سواد مختلف، اجازه می‌دهند که از یک کتاب واحد لذت ببرند.

در طیف کتاب‌های تصویری، کتاب‌هایی با ریزه‌کاری‌های متفاوت و یا با پیرنگ‌های ساده یا پیچیده دیده می‌شوند. برخی از کتاب‌ها ریزه‌کاری‌های زیادی دارند، در حالی که برخی وارد جزئیات نمی‌شوند. برخی پیرنگ‌های ساده قابل تشخیص دارند و برخی را می‌توان به گونه‌های مختلف تفسیر کرد. برخی کتاب‌های یزرگی هستند که کودکان، به شکل گروهی، می‌توانند از آن

ببند، بلندتر و بلندترین‌را به تصویر درآورده است. در کتاب «قطار وحشت»، دونالد کروزر^(۱) کودکان را با مفاهیم گوناگونی آشنا می‌کند. رنگ واکن‌های قطار متفاوت است. حرکت قطار از یک دکل به دکل دیگر، از بین شهرها و داخل تونل‌ها، کودکان را تشویق می‌کند که مفاهیم فضایی متضادهایی همچون تاریکی و روشنایی را دریابند. قطار برای بچه‌ها جذابیت بسیار دارد و کودکان در حالی که از رنگ‌ها، حرکت‌ها و صداها در این کتاب لذت می‌برند، مفاهیم را نیز با علاقه می‌آموزند.

متن سوزی گرگ فولر^(۲) و تصویرهای ماری سابینا روسو^(۳)، در کتاب «وقتی تابستان به پایان می‌رسد»، کودکان را تشویق می‌کند که رویدادهای هر فصل را شناسایی کنند. آن راک ول^(۴)، در کتاب «اول بهار می‌آید»، به کودکان کمک می‌کند که تغییر فصل‌ها را درک کنند و با فعالیت‌های مربوط به هر فصل آشنا شوند. در کتاب «اکتبر به پشت لبخند می‌زند»، لیزا وستبرگ پیترز^(۵) با استفاده از دوازده ماه سال، به خوانندگان کمک می‌کند که مفاهیم مربوط به تغییرات طبیعت را درک کنند. ریکا امبرلی^(۶)، کودکان را در کتاب «صداهای شهر»، تشویق می‌کند که به صداهای شهر گوش بدهند و آن‌ها را تقلید کنند. نانسی تافوری^(۷)، با تصویرهای جانوران، در کتاب تقریباً بدون کلام «صبح زود در طویله»، کودکان را در درک مفاهیم و گسترش زبان یاری می‌رساند. کودکان افزون بر لذت از این کتاب‌ها و دیگر کتاب‌های مفهومی، تجربه‌های مهمی در یادگیری کسب می‌کنند.

کتاب‌های بدون کلام

یکی از گونه‌های جدید کتاب‌های تصویری،

1. Donald Crews.
2. Susi Gregg Fowler.
3. Marisabina Russo.
4. Ann Rockwell.
5. Lisa Westberg Peters.
6. Rebecca Emberley.
7. Nancy Tafuri.
8. Dorothy Strickland.

بسر، یک سگ و یک قورباغه است. در این سری، کتاب «قورباغه به شام می‌رود»، دارای پرکارترین تصویر و به نظر بچه‌ها خنده‌دارترین آن‌هاست. قورباغه در جیب پسر بچه قایم می‌شود و به یک رستوران تجملی می‌رود. همه کتاب‌های سایر در اندازه کوچک، برای مطالعه فردی کودک و یا هنگامی که با بزرگسالی در خواندن همراه می‌شود، مناسب است. تصویرهای اکسپرسیو و پرکار، سبب رشد زبانی کودکان و لذت آن‌ها می‌شود.

در پیرنگ برخی از کتاب‌های تصویری بدون کلام، جانوران عجیب و غریب، از یک دنیای فانتزی در آن وارد شده‌اند. جان اس. گودال^(۳)، در کتاب «پدی زیر آب» پدی پورک را وقتی به زیر آب شیرجه می‌رود، دنبال می‌کند و کشتی غرق شده‌ای می‌یابد. امیلی آرنولد مک‌کولی^(۴)، در کتاب «پیک‌نیک»، خانواده موش‌ها را نشان می‌دهد که با شادی به پیک‌نیک می‌روند. بدبختانه یک موش گم می‌شود، اما همه چیز به خوبی تمام می‌شود و خانواده دوباره دور هم جمع می‌شوند. «مدرسه» مک‌کولی، در باره همین خانواده، تجربه‌ای مشابه می‌سازد. تصویرها دارای پیرنگی است که خلاقیت روایتی کودکان، حتی بزرگ‌ترها را تقویت می‌کند. کتاب «فرشته و پسر بچه سرباز» پیتر کالینگتن^(۵)، به اندازه‌ای بزرگ است که کودکان، به شکل گروهی، می‌توانند آن را بخوانند و درباره‌اش صحبت کنند. پیرنگ این کتاب بدون کلام، کنش‌هایی را در رویای یک دختر دنبال می‌کند. سرباز و فرشته اسباب‌بازی زنده می‌شوند و با دزدان مبارزه می‌کنند. نمونه دیگر از صحنه‌های رویایی را در پیرنگ کتاب «سقوط آزاد» دیوید وینزر^(۶) می‌توان دید.

استفاده کنند و برخی اندازه‌های کوچک دارند که کودک یا بزرگسالی که کودکی نیز در آغوش دارد، می‌تواند به آسانی آن را در دست گیرد. وقتی می‌خواهید برای کودکان سنین گوناگون، با علاقه‌های متفاوت، کتابی انتخاب کنید، باید تمام این ویژگی‌ها را در یک کتاب تصویری بدون کلام در نظر بگیرید.

کتاب «چتر زرد» هنریک درشر^(۱)، کتاب تصویری کوچکی است که برای تماشای فردی یا زمانی که کودک در آغوش می‌نشیند، مناسب است. تصویرها با ریزه‌کاری‌ها، میمون مادر و بچه‌اش را دنبال می‌کنند. آن‌ها یک چتر زرد در باغ وحش می‌یابند. از آن‌جا سوار بر قایق، روی اقیانوس می‌رانند و از راه رودخانه، به سرزمین خود باز می‌گردند. پدر میمون را پیدا می‌کنند و در بالای درخت خرما، با آن چتر، سرپناهی برای خود می‌سازند. تصویرهای دورنگ، نگاه را روی رنگ زرد درخشان چتر متمرکز می‌کند.

کتاب «دگرگونی‌ها، دگرگونی‌ها» پیتر هاجپینز، کتاب بدون کلام ساده‌ای است که برای کودکان پیش‌دبستان و بچه‌های مهدکودک که از ساختمان‌سازی لذت می‌برند، گسرایسی دارد. تصویرها دو عروسک چوبی را نشان می‌دهند که در حال ساختن خانه هستند. آن‌ها با تبدیل خانه به ماشین آتش‌نشانی، با آتش مقابله می‌کنند، با ساختن قایق از آب می‌گذرند، با یک کامیون به سر زمین می‌روند و دوباره خانه می‌سازند. کنش‌ها در تصویرهای بزرگ و رنگی، به خوبی قابل شناسایی است. این کتاب، زبان گفتاری کودکان را تقویت می‌کند. هم‌چنین، به آن‌ها یافتن راه‌حل مشکلات و ساختن ساختمان با بلوک‌های اسباب‌بازی را یاد می‌دهد.

طنز واقع‌گرایانه یکی از درونمایه‌های رایج در کتاب‌های بدون کلام تصویری برای بچه‌های کوچک است. یک سری از کتاب‌های بدون کلام مرسر مایر^(۲)، درباره ماجراهای طنزآمیز یک

1. Henrik Drescher.

2. Mercer Mayer.

3. John S. Goodall.

4. Emily Arnold McCully.

5. Peter Collington.

6. David Wienser.

کتاب‌های تصویری بدون کلام، به ویژه از این نظر ارزشمند هستند که به کودکان با پیشینه‌های گوناگون و سطح سواد مختلف، اجازه می‌دهند که از یک کتاب واحد لذت ببرند.

دست زنند. وقتی دانش‌آموزان، روی تفاوت‌ها در معماری، لباس و حمل و نقل متمرکز می‌شوند، مهارت‌های دیداری‌شان گسترش می‌یابد. گودال در این کتاب، نشان می‌دهد که محل بازارها در این سال‌ها تغییری نکرده است. دوران‌هایی که در این کتاب نشان داده شده، شامل قرون وسطی، الیزابت، رستاخیز، جنورجیا، دوره نایب‌السلطنه، ویکتوریا، ادوارد و عصر حاضر است. در «داستان ساحل»، گودال، تعطیلات ساحلی را در دوران‌های مختلف تاریخی بررسی می‌کند.

کتاب «کشتی نوح» پیترا اسپایر، نمونه دیگری از یک کتاب تصویری بسیار عالی است. کلمات فقط در ابتدای کتاب قرار دارند. تصویرهای کشتی نوح، جانورانی که بر آن سوار شده‌اند، انتظار طولانی و آغاز زندگی دوباره روی زمین شخم خورده و کشت‌شده را نشان می‌دهند. تصویرها دارای جزئیات بسیاری است که بچه‌ها می‌توانند هر بار، چیز جدیدی در آن‌ها کشف کنند.

کتاب «پنجره» جینی بیکر^(۳)، نمونه استثنایی تصویرهایی است که از کلاژ برای ایجاد بافت در فضاهای مختلف استفاده کرده است. تصویرگر برای نشان دادن تغییراتی که در همسایگی استرالیا رخ داده، از یک پنجره استفاده کرده است. این تغییرات که همراه با رشد یک کودک و از زاویه دید یک پنجره نشان داده می‌شود، یک موضوع قوی محیط زیستی را می‌پروراند: مردمی که بر محیط زیست تأثیر می‌گذارند. با دنبال کردن تغییرات، هنرمند نشان می‌دهد که چگونه یک

شخصیت اصلی این کتاب تصویری بدون کلام زیبا، در خواب، سرزمین ناشناخته‌ای کشف می‌کند. جالب است که بسیاری از عناصری که در رویای این شخصیت، آن‌قدر واقعی به نظر می‌رسند، وقتی بیدار می‌شود، در اطراف تختخواب او وجود دارند. پیرنگ‌ها در کتاب‌های بدون کلام، در بیشتر موارد شخصیت‌ها را به سفری اسرارآمیز می‌برند. در کتاب «حلقه» لیزا مایزلیش^(۱) پسری در پارک نیویورک سیتی، لباسی سحرآمیز می‌پابد، آن را می‌پوشد و به آسمان پرواز می‌کند. وینزر، در کتاب «سه‌شنبه»، با استفاده از قالب کتاب‌های تصویری بدون کلام و آبرنگ‌های درخشان، کتابی خلق می‌کند که آکنده از شگفتی‌ها و عناصر پیش‌بینی نشده است. خوانندگان نه تنها برانگیخته می‌شوند که خود، تصویرهایی برای این کتاب بکشند، بلکه کتاب را تا سه‌شنبه آینده گسترش می‌دهند. تصویر آخر کتاب وینزر، سه‌شنبه آینده را نشان می‌دهد. در این تصویر، خوک‌ها برای کشف کشور همسایه، به آن‌جا پرواز می‌کنند و سبب تحیر مردم می‌شوند. این کتاب، محرک خوبی برای نوشتن و تصویرگری خلاق به شمار می‌آید و به دانش‌آموزان، فرصت می‌دهد که داستانی در باره «شبی که خوک‌ها می‌توانستند پرواز کنند»، بنویسند.

برخی از کتاب‌های بدون کلام، به سبب ریزه‌کاری‌های تصویری، استثنایی هستند. جان گودال^(۲)، در کتاب «داستان خیابان اصلی»، دانش‌آموزان بزرگ‌تر را تشویق می‌کند که با دنبال کردن سیر تحول یک شهر انگلیسی، از قرون وسطی تا به امروز، به سنجش تاریخی و تحلیل

1. Lisa Maizlish.
2. John Goodall.
3. Jeannie Baker.

جامعه روستایی، چنین سریع تغییر می‌کند و به یک جامعه شهری تبدیل می‌شود و پیامدهای احتمالی آن را در بازگشت به جامعه روستایی بررسی می‌کند.

چندین کتاب زیبای تصویری بدون کلام میتسوماسا آنو، کودکان بزرگتر را به بحث شفاهی و قصه‌گویی تشویق می‌کند. برای مثال، نقاشی‌های پرکار «سفر آنو»، حاصل سفر این هنرمند به حاشیه شهرها، روستا و شهرهای بزرگ اروپا است. آنو خواننده را به دیدن و جست و جوی ریزه‌کاری‌های مشخصی همچون نقاشی‌ها و شخصیت‌های مربوط به ادبیات کودکان، در تصویرها فرا می‌خواند تا به این شکل، لذت بیشتری از این کتاب ببرند. تصاویر چنان پرکار است که حتی بزرگسالان را نیز به خود مشغول می‌سازد.

یکی از کتاب‌های تصویری و سوسه‌کننده، کتاب «شگفتی‌های هاریس بوردیک» کریس ون آلسبرگ است. هر تصویر با یک عنوان و یک خط همراه می‌شود. در مقدمه کتاب، ون آلسبرگ، از خوانندگان می‌خواهد که داستان‌های جافتاده را پیدا کنند. آموزگاران و کتابداران گزارش می‌دهند که تصویرها دارای چنان حجمی از عناصر شگفتی و فانتزی است که خواننده را به نقل داستان یا نوشتن آن برمی‌انگیزاند.

بسیاری از کتاب‌های بدون کلام، برای تقویت زبان گفتاری بسیار مناسب هستند، اما در هر صورت، در برخی از آن‌ها، خط داستانی به قدری گنگ و نامفهوم است که کودکان از بیان داستان سرخورده می‌شوند. وقتی یک کتاب تصویری بدون کلام انتخاب می‌کنید، به پرسش‌هایی که در بخش مربوط به معیارها در این صفحه آورده شده، توجه کنید. کتاب‌های تصویری بدون کلام، بنا به آسانی یا دشواری، مناسب کودکان کوچکتر یا بزرگتر خواهد بود. این پیچیدگی بدین معناست

که بزرگسالان باید با دقت این کتاب‌ها را انتخاب کنند. برای دیدن تفاوت کتاب‌های تصویری بدون کلام برای سن‌های مختلف، نمونه‌های مناسب بچه‌های کوچکتر، همچون کتاب‌های مرسر مایر^(۱) را با نمونه‌ای برای بچه‌های بزرگتر، همچون «راه میانه: کشتی‌های سفید / محموله سیاه»، اثر تام فیلینگز، کتابی در باره بازار سیاه، مقایسه کنید.

کتاب‌های آسان‌خوان

کتاب‌های آسان‌خوان، به گونه‌ای طراحی شده‌اند که کودکان با حداقل سواد هم بتوانند آن‌ها را بخوانند. این کتاب‌های پایه، تصویرهایی دارند که خط داستانی را پیش می‌برند. برخلاف کتاب‌های داستانی، واژه‌ها به هر حال کنترل شده است تا نوآموزان بتوانند به طور مستقل، آن را بخوانند. انطباق واژه‌ها با توان نوآموزان، سبب می‌شود که زبان داستان ساختگی شود؛ زیرا هنگامی که بخواهید تمام واژه‌ها را از واژه‌های بسیار ساده برگزینید، داستان لحنی ساختگی پیدا می‌کند.

نویسندگان، آموزگاران و کتابداران از چندین قانون متفاوت برای تعیین سطح آسانی یا دشواری کتاب استفاده می‌کنند. فرمول فرای^(۲)، برای اندازه‌گیری سطح سادگی، تعیین میانگین جمله‌ها و هجاها در صد کلمه است. این میانگین را روی یک نمودار می‌توان رسم کرد تا سطح ارتباط کتاب تعیین شود. کارشناسان این زمینه، بر این باورند که کتاب‌های ساده‌تر، جمله‌های کوتاه و کلمات تک‌سیلابی دارند. وقتی خواندن کتاب‌ها در سطح دشوارتری قرار می‌گیرد، جمله‌ها بلندتر و واژه‌ها چند هجایی می‌شوند. متن کتاب‌های آسان‌خوان را با کتاب‌های تصویری داستانی دیگر، از جنبه سادگی متن مقایسه کنید. یکی از کتاب‌های

1. Mercer Mayer.

2. Fry.

صداواژه‌ای، از کتاب‌های ساده شده دکتر زئوس، به نام «گر به در کلاه» را انتخاب کنید و به ۱۶ جمله این کتاب و یک صداواژه توجه کنید. جمله‌ها بسیار کوتاه و همه واژه‌ها یک‌سیلابی است. با گذاشتن آسان‌خوان، به دلیل داشتن زبان کنترل‌شده و ساختار جمله‌ها، برای بلندخوانی، مناسب نیست. جانوران شگفت‌انگیز، برای کودکان گیرایی دارند و در بسیاری از کتاب‌های آسان‌خوان، شخصیت اصلی جانور است. در کتاب «گر به ای در کلاه» دکتر زئوس، گر به‌ای یا نگاه داشتن هم‌زمان یک تنگ‌ماهی، یک ظرف شیر و یک کیک در حالت تعادل، دو کودک را متحیر و سرگرم می‌سازد. تصویرهای خنده‌دار دکتر زئوس و متن موزون کتاب‌های او، برای کودکان بسیار گیراست. گر به بر این لذت می‌افزاید:

نگاه کن به من! نگاه کن به من!

حالا نگاه کن به من! تفریح است سرگرمی

اما باید بدانی چطوری

آرنولد لوبل، چند کتاب جذاب آسان‌خوان برای کودکان نوشته است. تصویرهای قهوه‌ای ملایم و سبز در داستان‌های لوبل، درباره قورباغه و وزغ، فضایی از یک بیشه‌زار را بازسازی می‌کند و دوستی میان این دو شخصیت را نشان می‌دهد. در کتاب «قورباغه و وزغ دوست هستند»، قورباغه تلاش می‌کند که وزغ را از خانه‌اش بیرون بکشد تا از بهار لذت ببرد. بچه‌ها از واکنش وزغ، وقتی قورباغه در می‌زند، خوش‌شان می‌آید:

فریاد زد قورباغه «وزغ، وزغ»

بلند شو. بهار است!

صدایی از درون خانه

گفت، «ب لاح»

در کتاب «ملخ در جاده»، حشره‌ای کنجکاو تصمیم می‌گیرد که یک راه‌پیچ در پیچ بیرون شهر را دنبال کند و بسیند به کجا می‌رسد. شخصیت‌سازی این کتاب، در مقایسه با دیگر

صداواژه‌ای، از کتاب‌های ساده شده دکتر زئوس، به نام «گر به در کلاه» را انتخاب کنید و به ۱۶ جمله این کتاب و یک صداواژه توجه کنید. جمله‌ها بسیار کوتاه و همه واژه‌ها یک‌سیلابی است. با گذاشتن

این دو یافته روی نمودار فرای، روشن می‌شود که این کتاب در سطح کلاس اول است. در مقابل، در یک کتاب تصویری داستانی دکتر زئوس، به نام «و فکر کن که من او را در خیابان لمبوری دیدم» که آن هم برای کلاس اول نوشته شده است و هفت و نیم جمله و یک صداواژه گزینش شده دارد، از جنبه سادگی در سطح کلاس پنجم است. هر دو کتاب، اگر چه برای کودکان کلاس اول گیراست، آن‌ها خود معمولاً برای خواندن، کتاب اول را برمی‌گزینند و کتاب دوم را بزرگ‌ترها برای‌شان می‌خوانند.

اگر چه کیفیت ادبی کتاب‌های آسان‌خوان، ممکن است در سطح استاندارد نباشد، به نیازهای نوآموزان پاسخ می‌دهد. از آن‌جا که کودکان به کتاب‌هایی نیاز دارند که در خواندن مهارت یابند و از انجام این کار احساس غرور می‌کنند، لازم است که کتاب‌های آسان‌خوان را در هر مجموعه

«اولین کتاب رنگ من» اریک کارل، کتاب ساده تصویری بدون کلام است که از کودکان می‌خواهد هر رنگ را با جسمی که در تصویر آمده است، جور سازند.

گردآوری شده است. داستان‌ها از نویسندگان معروفی همچون دکتر ژئوس و الزه میناریک^(۸)، آرنولد لوبل، جوآنا کل و برنارد ویزمن^(۹) است. این مجموعه فرصتی در اختیار دانشجویان ادبیات کودکان قرار می‌دهد تا چندین منبع از این گونه ادبی را تحلیل و با یکدیگر مقایسه کنند.

کتاب‌های داستانی تصویری

ویژگی مشترک بسیاری از کتاب‌های تصویری داستانی که در مورد آن‌ها بحث شد، استفاده از تصویر برای تمامی یا بخش بزرگی از اندرون یک کتاب است. کتاب‌های تصویری، به ویژه در کتاب‌های مفهومی، عداآموزها و بسیاری از الفبا-آموزها و تمام کتاب‌های تصویری، بر تصویر تکیه دارند. در عوض، تصویرها بر پایه درونمایه مشترک، در کنار هم قرار گرفته‌اند و یا توالی تصویرها بر نظم الفبایی یا عددی استوار است. اگر چه کتاب‌های تصویری داستانی، شامل تصویرهای زیادی است، در برخی از آن‌ها خط داستانی متن قوی است. در یک کتاب تصویری خوب داستانی، متن و روایت تصویری یکدیگر را کامل می‌کنند؛ به گونه‌ای که کودکان نمی‌توانند بدون متن، داستان را بفهمند. تصویرها با خط داستانی درهم آمیخته‌اند و کنش‌های داستان، فضا-سازی‌ها و شخصیت‌سازی‌ها را تقویت کرده‌اند.

کتاب‌های آسان‌خوان، بسیار فشرده است. لوبل، ملخ را در راه با ساکنین روستایی رو به رو می‌سازد و آن‌ها تلاش می‌کنند که عادات خود را تغییر دهند.

کتاب‌های آسان‌خوان، ممکن است سری باشند؛ مانند کتاب‌های سینتیا ریلانت^(۱)، ریلانت، در سری کتاب‌های «هنری و ماج»، چندین کتاب را جای داده است. کتاب «هنری و ماج و گربه خوشحال»، درباره رابطه جدید سگی به نام ماج با یک گربه ولگرد است. داستان «هنری و ماج و صدای گروپ گروپ در وقت خواب»، در خانه مادر بزرگ در روستا اتفاق می‌افتد. صدای عجیبی به هنری و ماج نشان می‌دهد که بهتر است در لحظه‌های ترسناک با هم باشند. ریلانت، در کتاب «هنری و ماج و آخر هفته بلند»، داستان شیرینی نقل می‌کند که شخصیت‌ها در آن، با ساختن یک قلعه با جعبه‌های بزرگ، کسالت و بی‌حوصلگی خود را برطرف می‌کنند. در کتاب «آقای پاتر و تابی چای می‌ریزند» و «آقای پاتر و تابی سگ را به گردش می‌برند»، مردی پیر و یک گربه زرد و سفید با یکدیگر رابطه مستحکم ایجاد می‌کنند. پاپ لی تن^(۲)، شامل داستان‌هایی در باره یک خوک است. کتاب‌های آسان‌خوان ریلانت، منحصر به فرد است؛ زیرا داستان‌هایی جالب و زبانی توصیفی دارد.

داستان «سگ بیرونی»، از سری کتاب‌های «من می‌توانم کتاب‌بخوانم»، اثر شارلوت پومرانتز^(۳)، در همسایگی پرتوریکو اتفاق می‌افتد. پومرانتز در این متن واژه‌ها و عبارات‌های اسپانیولی وارد کرده است. داستان‌های کوتاه و ترسناکی در دو کتاب «چهار نفر در ساحل»، اثر ادوارد مارشال^(۴) و «در یک اتاق تاریک، تاریک»، اثر آلوین شوارتز^(۵)، دیده می‌شود.

«آماده... مجموعه... بخوان»، گلچینی از داستان‌ها، شعرها و بازی‌های آسان‌خوان است که به وسیله جوآنا کل^(۶) و استفانی کالمنسون^(۷)

1. Cynthia Rylant.
2. Poppleton.
3. Charlotte pomerantz.
4. Edward Marshall.
5. Alvin Schwarz.
6. Joanna Cole.
7. Stephanie Calmenson.
8. Elise Minarik.
9. Bernard Wiseman.